

Notat

om arealdisponeringen i sjø i kommunen med særlig vekt på havbruk og naturinteresser

Arealdisponeringen i sjøarealer får større og større betydning.

Gjennom bedre kartlegging og mer kunnskap om naturverdier blir kvaliteten og sårbarheten for naturverdiene klarlagt og lagt til grunn for den offentlige arealforvaltningen for eks. gjennom kommuneplanens arealdel, opprettelse av verneområder og liknende.

Nye næringer som havbruk og reiseliv krever tilstrekkelige og egnede lokaliteter. Utviklingen og bevaringen av Forsvaret, særlig i tilknytning til Ørland hovedflystasjon, krever store arealer hvor aktiviteten og ikke minst sikringstiltakene må vektlegges. Sikring av eksisterende og nye kommunikasjonslinjer berører også kommunens sjøarealer i større og større grad.

Naturverdier

Allerede i 1982 ble Været landskapsvernområde og Været dyrefredningsområde etablert. Disse verneområdene dekker 34 km² sjøareal. For noen få år siden ble deler av Bjugholmen og Melsteinøygruppen fredet.

Ved siden av disse områdene er betydelige sjøområder forøvrig registrert med slike naturverdier at det har dannet grunnlag for restriksjoner på aktivitet som havbruksanlegg. Områder ved Asen, Gjesingen og Tristeinen har slike restriksjoner som en direkte følge av registrerte naturverdier. I tillegg er Rømmesvika innenfor Skjørøya og Valsøya, Jøssundstrømmen, Koet og Bjugn fjorden også gitt restriksjoner i stor grad knyttet til ivaretagelse av naturverdier.

Det arbeides også fra Statens side med en marin verneplan. Foreløpig har kommunen lite informasjon om denne og en vet derfor ikke om en slik plan vil berøre kommunale arealer og hvilke følger dette eventuelt vil kunne få for bruken og vernet av sjøarealene.

Havbruk

Siden havbruksnæringen ble etablert på 1980-tallet har det vært avsatt arealer til og også i stor grad vært etablert slike anlegg på mange steder i kommunen. I all hovedsak har dette vært knyttet til skjermede farvann. De fleste av disse lokalitetene er etter hvert avviklet på grunn av strukturendringer innen næringen og på grunnlag av erfaringer med lokalitetenes kvalitet i forhold til de behov havbruksvirksomhet har hatt. Dette har vært særlig tydelig i Rømmervika, Valsfjorden og ved Tarva. I dag eksisterer det havbruksanlegg for skjell i Koet og i Oldfjorden. Havbruksanlegg for fisk er knyttet til to konsesjonærer: Marine Harvest Norway AS som driver matfiskproduksjon ved Veddersholmen og Flatøya i Lysøyområdet og Marine Harvest Norway AS avd. S-T Stamfisk som driver settefisk-/stamfiskproduksjon ved Valsøya, Bukkholmen utenfor Valsfjorden og i Rømmesvika. Lokaliteten i Rømmesbukta er under avvikling grunnet lokaliteten kvalitet og de smitteavstandssoner som skal gjelde for stamfiskanlegg. Klekkeri for fisk drives dessuten som landbaserte anlegg på Leikvang og i Olden.

Stamfiskkonsesjonæren arbeider for tiden med å få klarert en ny lokalitet som erstatning for lokalitetene i Rømmesvika. Området ved Tarva er nå omsøkt til kommunen.

SINTEF Fiskeri og havbruk har gjennom AquaCulture Engineering AS (ACE), som skal drive utvikling av havbruksteknologi med utgangspunkt i Valsneset, søkt om en lokalitet for laks/ørret ved Tristeinen. De planlegger sine biomasseanlegg for laks med SalMar Farming AS som operatør. Den omsøkte lokaliteten vil være en av sannsynligvis tre slike lokaliteter i regionen. Disse anleggene må ligge i rimelig nærhet til landbasen på Valsneset. I tillegg har ACE gjennom

Kystverket fått godkjent 3 områder for teknologiuttesting hvor det ikke skal settes ut fisk: ett i Valsfjorden utenfor landanlegget til ACE på Valsneset, ett nord av Husøya på Tarva (Kvittingan) og ett sør av Husøya (Flatøybakken). Anlegget i Valsfjorden vil permanent legge beslag på et areal i størrelse 200 x 200 m, mens de to andre vil være av mindre omfang og bli operert temporært ut fra forsøksbehov. På sikt kan det også bli ønske om utsett av fisk på områdene nord og sør av Husøya

Forsvaret

Luftforsvaret har i dag et skytefelt for fly på Karlsøya ved Tarva. Dette skytefeltet vurderes utvidet betydelig for å kunne fungere i forhold til nye våpen- og øvingssystemer. Dette er av svært stor betydning for bevaring av aktiviteten ved Ørland hovedflystasjon. I tillegg til dette har Forsvaret øvingsskytefelt for luftvernkanoner på Vågan på Valsneset og to større antenneanlegg i kommunen. Alle disse aktivitetene legger beslag på arealer på forskjellig måte og dette begrenser muligheten til bruk av arealene i sjøen til andre formål i mer eller mindre grad.

Farleder

Hovedfarleden langs kysten går i kommunens sjøområder innenfor Tarva-Asen. Kystverket arbeider med nye måter å definere farledene på. I utgangspunktet kan den nye måten å definere farledene på føre med seg at betydelig større arealer blir gitt restriksjoner for annen bruk enn det dagens lyssektorer gir grunnlag for.

Kommuneplanen

Gjeldende kommuneplan fra 2005 omfatter alt sjøareal. Sjøarealene er i hovedsak inndelt i områder for natur, friluftsliv, ferdsel, fiske og akvakulturanlegg (NFFFA-områder), områder for natur, friluftsliv, ferdsel og fiske (NFFF-områder hvor havbruk i utgangspunktet ikke er tillatt) og båndlagte områder. I tillegg er det noen mindre områder for akvakultur, sjøfiske og havner samt en del sikringssoner for Forsvarets virksomhet.

I NFFFA-områdene er havbruk tillatt etablert i utgangspunktet.

I NFFF-områdene er nye eller utvidelse av havbruksanlegg med unntak av bunnkulturer og havbeite, ikke tillatt.

Som nevnt tidligere i notatet bygger mye av avgrensningen av NFFF-områdene på faglige registreringer og innspill fra naturforvaltningsmyndighetene, friluftsliv og fiskeri.

Avgrensningene i kommuneplanen er lagt opp slik at en har vektlagt forenklede avgrensninger mellom områder med forskjellige formål og samordning av flere hensyn. Dette fører til at for eks. områder for NFFF i stor grad har noe annen avgrensning i praksis enn det selve det faglige registrerte grunnlaget gir føringer for. I den grad en slik avgrensning skaper konflikter med andre vitale interesser, må kommune gå tilbake i planmaterialet for å vurdere om det for eks. skal kunne gis dispensasjon fra kommuneplanen.

Om havbrukets videre utvikling i Bjugn

Hensynet til sikring av en miljømessig, helsemessig og driftsmessig forsvarlig utvikling av havbruksnæringen gjør at både strukturen innen eierskap og lokalisering av havbruksanlegg etter hvert blir klarere. Mest tydelig er dette innen anlegg for laks og ørret, men også utviklingen av andre fiskearter og skjelloppdrett må tilpasses nye betingelser som har stor betydning for omfang og lokalisering av anlegg i sjøen. Matfiskanlegg for laks og ørret opererer med avstander på 2,5 km mellom anlegg med forskjellige årganger. For stamfiskanlegg skal avstanden etter europeiske krav være 5 km. Som vist på vedlagte kart avtegner strukturen i Bjugn seg ganske tydelig etter hvert. Det er bare de to konsesjonene til Marine Harvest Norway AS sitt matfiskanlegg og Marine Harvest Norway AS avdeling for S-T Stamfisk som nå er etablert i Bjugn kommune. Hver av disse har to godkjente og etablerte lokaliteter som synes å

ville inngå i en framtidig struktur. Ved siden av dette har begge konsesjonene nå hver sin tredje lokalitet under søknadsutforming/-behandling. For Stamfiskens del er den siste lokaliteten knyttet til utvikling av lokaliteter i Rømmesvika som p.g.a. avstandsmessige og kvalitetsmessige årsaker ikke lenger kan drives.

Ved siden av disse konsesjonene arbeider SINTEF Fiskeri og havbruk med etablering av lokaliteter for anlegg med fisk i forbindelse med ACE (havbruksteknologisenteret) sin etablering for forskning og teknologiutvikling. Tre lokaliteter for anlegg med fisk planlegges etablert i rimelig nærhet av Valsneset. Valsneset er planlagt som landbase for denne teknologiutviklingen. Det er inngått avtale mellom SINTEF Fiskeri og havbruk, ACE og oppdrettsselskapet SalMar om at SalMar skal drifte den biologiske delen av disse anleggene. Ved siden av dette skal det etableres andre anlegg for testing av havbruksteknologien uten at det skal plasseres fisk i disse anleggene.

SINTEF Fiskeri og havbruk gjennom ACE har søkt om en lokalitet for havbruksanlegg med fisk ved Tristeinen. Dette anlegget kommer delvis innefor NFFF-området ved Tristeinen. På grunn av dette har Fylkesmannen i Sør-Trøndelag frarådd at det ble gitt dispensasjon for etablering av anlegget innefor restriksjonsområdet.

Slik etableringen og strukturene for disse anleggene nå er, synes det klart at det ikke vil være plass for flere aktører enn de tre som her er nevnt inne Bjugn kommunes sjøarealer. For Bjugn kommune vil det være viktig å sikre de anleggene/konsesjonene som er og de arbeidsplasser dette representerer. I tillegg er det viktig å sikre at SINTEF fiskeri og havbruk og ACE skal kunne etablere seg i området av hensyn til utviklingen av havbruksteknologisenteret på Valsneset. Dette senteret er planlagt å få stor betydning både regionalt, nasjonalt og internasjonalt og vil få en betydelig antall besøkende hvert år. Viktige faglige og regionale interesser står bak ACE. Dette gjelder SINTEF og NTNU som til sammen har aksjemajoriteten i selskapet samt Bjugn og Ørland kommuner og Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Dersom naturfaglige synspunkter isolert skulle bli tillagt avgjørende vekt i vurderingen av etableringen av havbruksanlegg i områder som ikke allerede er vernet eller i områder som har fått en bestemt arealkategori i kommuneplanen på grunnlag av hensynet til spesielle interesser, kan dette få dramatiske følger for etableringen av ACE og utviklingen av kompetanse og næringsutvikling i hele Trøndelagsregionen, ja, kanskje for hele landet. ACE er allerede av Forskningsrådet og Kunnskapsdepartementet spilt som aktuelt senter på veikartet for en europeisk forskningsinfrastruktur på havbruk. NTNU og SINTEF arbeider med en stor søknad overfor EU, hvor de sammen med ACE vil ta en ledende rolle innen denne type infrastrukturer. I St.melding nr 30 "Klima for forskning" 2009 er det presisert at denne type sentra vil være meget viktig for å kunne tiltrekke seg prosjekter innen EU. De prosjekter som skal gjennomføres på ACE vil ha stor betydning for en positiv utvikling av havbruk nasjonalt og internasjonalt gjennom systematiske forbedringer og innovative løsninger. Det vil være med på å opprettholde Norges posisjon på dette området. I tillegg vil dette bidra til å sikre tilstrekkelig kompetanse og rekruttering innen bransjen så vel som en mer miljøvennlige og bærekraftig næring.

I en større sammenheng bør ikke en slik avgjørende vektlegging av naturinteressene være nødvendig. Delvis fordi man allerede har bidratt til betydelige sikringer av slike naturinteresser i Bjugn og Ørland kommuner og delvis fordi den reelle konflikten mellom etablering av slike havbruksanlegg sannsynligvis vil ha marginale negative konsekvenser for disse naturverdiene. Kanskje de til og med også kan bli styrket i en slik samordning/lokalisering. ACE skal gjennomføre en omfattende overvåkning og modellering av miljøet i og utenfor anleggene, og flere FoU-prosjekter vil være relatert til å finne løsninger som reduserer miljøbelastninger fra oppdrettsanlegg. Ved siden av dette kan det være aktuelt å se på kompensierende tiltak for eks.

bedre vern i andre områder lokalt eller regionalt. Også utvikling av havbruk i allerede vernede områder bør kunne vurderes.

Konkret om lokaliteten ved Tristeinen

I og med at SINTEF Fiskeri og havbruk gjennom ACE har søkt om en lokalitet ved Tristeinen og at Fylkesmannen har frarådd denne søknaden med henvisning til kommuneplanens arealdel, er det naturlig å knytte noen spesielle kommentarer til dette.

Avgrensningen av NFFF-sone 6 ved Tristeinen kommer opprinnelig fra registreringen av verneverdige naturområder, EDNA, som Fylkesmannen i sin tid gjennomførte. Siste EDNA-rapport knyttet til dette er fra 1991 og registreringene er gjentatt i en rapport fra Fylkesmannen fra 1999 med tittelen "Viktige naturområder, Bjugn kommune". Aktuelle verneverdige områder ble avgrenset ut fra en ren naturfaglig vurdering.

I kommuneplanens arealdel fra 1989, ble disse områdene tatt inn og avgrenset slik de var avgrenset i EDNA-rapportene. Ved revisjonen av kommuneplanen i 2000 avgrenset kommunen, ut fra datatekniske og praktiske årsaker disse områdene med rette linjer. Denne avgrensningen ble opprettholdt i kommuneplanen fra 2005. Resultatet av dette var at det ble noe avvik mellom registreringen i EDNA og avgrensningen i kommuneplanen.

Ser en spesielt på området ved Tristeinen, vil en se at overflateanlegget for det omsøkte havbruksanlegget faktisk kommer utenfor det verneverdige området ved Tristeinen slik det er avgrenset i EDNA, men delvis innefor NFFF-sone 6 i kommuneplanens arealdel. Ved kommuneplanrevisjonen i 2000 og særlig ved revisjonen i 2005, var kommunen oppmerksom på at det kunne bli aktuelt med havbruksanlegg ved en del av de verneverdige naturområdene i sjøen i kommunen. Dette både ut fra en generell diskusjon om mulige framtidige plasser for havbruk, og særlig ut fra de diskusjoner som ble knyttet til utviklingen av havbruksteknologisenteret på Valsneset som etter hvert tok form. Hadde en ved kommuneplanrevisjonene hatt mer detaljert kunnskap om de faktiske behov og ønsker havbruksteknologisenteret, nåværende ACE, ville få, hadde en selvsagt unngått å gjøre rent tekniske grensdragninger som kunne skape problemer for senterets utvikling.

Når Fylkesmannen bruker kommuneplanens arealdel som begrunnelse for å frarå søknaden, virker dette svært byråkratisk. I all faktisk behandling av saker som utfordrer kommuneplanen eller andre planers føringer, må en eventuell dispensasjon fra disse planene vurderes opp mot det grunnlag arealforvaltningen er fastsatt på og de interesser og hensyn som taler for en dispensasjon. I dette tilfellet vil det naturlige være å gå tilbake til den naturfaglige begrensningen av området som i sin tid ble utarbeidet, og vurdere dispensasjonsspørsmålet opp mot dette. Dette har planutvalget i kommune gjort og fattet et vedtak som går ut på at dersom søkeren ut fra faglige hensyn opprettholder sin opprinnelige søknad, gir utvalget dispensasjon fra kommuneplanens arealdel for etableringen av anlegget som omsøkt. Dette vedtaket er imidlertid ennå ikke effektivt fordi søkeren har arbeidet aktivt for å finne løsninger som gjør at anlegget kunne flyttes helt ut av restriksjonsområdet. Så vidt vi nå erfarer har ikke søkeren greid å finne en mulighet for å komme helt ut av restriksjonsområdet. På den annen side kan søkeren like gjerne tenke seg anlegget lokalisert øst for Tristeinen, men også denne vil delvis komme innenfor restriksjonsområdet. Spesielt gjelder dette flåten som vil være base for bl.a. personell, teknisk utstyr og føringssystemer. Dialogen mellom søker og kommunen har imidlertid vært noe utydelig, slik at søker har gått ut fra at kommunen hadde effektivt sitt vedtak om evt. å gi dispensasjon, mens kommunen har ventet på en endelig melding fra søker om hvilken løsning søkeren ville gå for.

Via informasjon fra Fiskeridirektoratet i forbindelse med Fylkesmannens behandling av søknaden etter Forurensningsloven, er Fylkesmannen blitt gjort kjent med planutvalgets vedtak om evt. å gi dispensasjon for anlegget, og Fylkesmannen har på dette grunnlag påklaget planutvalgets vedtak. Dette forholdet har vært klønete håndtert av alle involverte parter, og saken er tatt opp med Fylkesmannen i eget brev fra kommunen.

Det som i prinsippet her er sagt om forholdene ved Tristeinen kan også sies om forholdene ved Gjesingen og Asen. Det kan godt tenkes at det vil kunne komme søknader om lokalisering av havbruksanlegg også der enten som alternativ til lokalisering ved Tristeinen eller som separate anlegg. Både lokalitetenes egnethet sett ut fra en havbruksfaglig synsvinkel eller avstandskriterier i forhold til andre havbrukslokalteter vil kunne være avgjørende for om slike søknader vil komme.

Veien videre

Avklaring av søknaden fra SINTEF Fiskeri og havbruk haster det med i forhold til utsettingstidspunkt for fisk da dette er planlagt skal skje i august 2009. En må derfor forsøke å få til en løsning i en direkte dialog mellom Fylkesmannen, Fiskeridirektoratet, SINTEF Fiskeri og havbruk/ACE og Bjugn kommune. Det totale samfunnsperspektivet i denne saken må tillegges avgjørende vekt.

En mer prinsipiell gjennomgang av kommunes sjøarealer med hensyn til både naturverdier, havbruksinteresser og Forsvarets interesser vil være naturlig i revisjonsarbeidet med kommuneplanen.

Bjørnar Groven
leder arealbruk

1. Kommuneplanens arealdel med havbruksanlegg inntegnet
2. Viktige naturområder med havbruksanlegg inntegnet
3. Utsnitt av sjøkart ved Tristeinen med restriksjonssone inntegnet